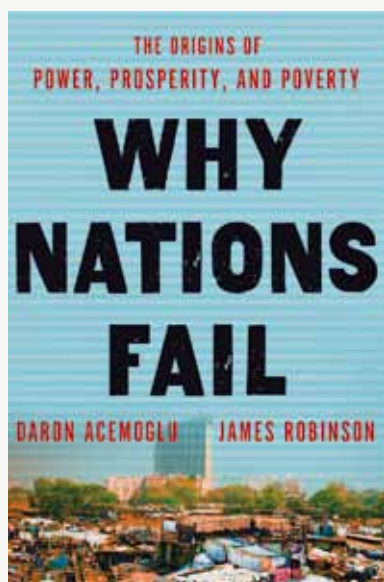

Massachusetts Institute of Technologyn professori Daron Acemoglu ja Harvardin yliopiston professori James A. Robinsonin kirja on maailmanselitys kansojen välisille varallisuus- ja menestyseroille. Heidän mukaansa maat joko menestyvät, kihnuttavat eteenpäin tai yksinkertaisesti kaatuvat riippuen siitä, miten mukaansa ottavat ja kehittyneet ("inclusive") poliittiset ja taloudelliset instituutiot maassa ovat. Kehittyneillä ja mukaansa ottavilla instituutioilla tarkoitetaan tässä instituutioita, jotka takaavat kaikille yhtäläiset poliittiset ja taloudelliset osallistumismahdollisuudet, turvaavat omistusoikeudet, tarjoavat riittävät kannustimet tehdä työtä ja luoda uutta sekä hyväksyvät taloudellisten rakenteiden muuttumisen (ns. luovan tuhon). Maiden välisiä menestyseroja selittävät siis ainoastaan instituutiot – maantiede, sääolosuhteet, uskonto, tai kulttuuri ovat kaikki täysin merkityksettömiä.

Väitteensä tueksi kirjoittajat esittävät 462 sivua maailman sosiaali- ja taloushistoriaa. Tyylinä on käydä läpi kansojen kehitystä tapauskohtaisesti. Näin tulevat käsitellyiksi hyvin monet kulttuurit eri maanosissa historian eri aikoina alkaen kivikautisesta Lähi-idän Natufin kulttuurista aina nykypäivän Kiinaan asti. Iso paino annetaan Englannista liikkeelle lähteneelle teolliselle vallankumoukselle, sillä tätä edelsi ja tämän myötä tapahtui monia kriittisiä muutoksia poliittisissa ja taloudellisissa instituutioissa, jotka vaikuttivat ratkaisevasti koko maailman myöhempään kehitykseen.

Miten sitten hyvät instituutiot syntyvät? Kirjoittajien mukaan tähän vaikuttaa muutama olennainen seikka. Tarvitaan luonnollisesti tietty määrä keskitettyä valtaa, jotta voidaan ylläpitää järjestystä ja organisoida yhteiskunta toimimaan asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tärkeää on vielä se, millaiset instituutiot vallitsevat lähtökohtaisesti, eli millaisiksi instituutiot ovat "kasaantuneet" historian aikana. Tässä yhteydessä pienillä eroilla voi olla ratkaisevat merkitys: esimerkiksi teolliselle vallankumoukselle oli paremmat edellytykset Englannissa kuin muualla Euroopassa, koska kuninkaalla ei ollut monopolia ulkomaankauppaan eikä myöskään täydellistä päätösvaltaa verotuksesta. Valta oli näin ollen alun perinkin edes osittain hajautettua.

Yhtä tärkeää hyvien instituutioiden synnylle on myös jokin kriittinen tapahtuma, joka sysää alulle suotuisan kehityskulun. Englannissa se oli uuden mantereiden löytäminen, joka tarjosi valtavat mahdollisuudet kaupan ja elinkeinojen harjoittamiselle. Seuraavaksi tarvitaan myös sitä, että yhteiskuntaa muuttavat voimat ovat riittävän pluralistisia, eli että muutosprosessissa yh-

Daron Acemoglu ja James A. Robinson:

Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty

New York: Crown, 532 s.

Markku Lehmus
Vanhempi tutkija
Palkansaajien tutkimuslaitos
markku.lehmus@labour.fi

distyvät riittävän monen tahon intressit. Englannissa yhteiskunnan avaamisesta ja lainsäädännön kehittämistä mm. omistusoikeuksien suhteen hyötyivät niin kauppiat, tehtailijat kuin kaupallista viljelyä harjoittavat säätyläisetkin.

Ei ole kuitenkaan lainkaan selvää, että yhteiskunta alkaa kehittyä nimenomaan hyvien instituutioiden suuntaan. Pienetkin kriittiset tekijät voivat pysäyttää tai kääntää hyvän kehityksen. Yleisempää kuin edellä mainittu positiivinen kierre onkin huonoja instituutioita ylläpitävä kierre. Tällainen syntyy helposti, kun kilpaileva ryhmittymä haluaa saada itselleen ne hyödyt ja edut, joista senhetkinen hallitsija nauttii heikkoja ja eriarvoistavia instituutiota hyödyntäen. Tällainen kierre voi kuitenkin syntyä myös silloin, kun pyrkimyksenä on aidosti parantaa huonoiksi osoittautuneita instituutioita.

Esimerkkejä tällaisista ns. negatiivisista institutionaalisista kierteistä löytyykin ympäri maailmaa mutta ennen kaikkea Etelä-Amerikasta ja Afrikasta, joissa huonot instituutiot ovat usein korvaantuneet yhtä huonoilla tai vielä huonommilla instituutioilla. Toisin sanoen

diktaattoria on seurannut toinen, sotilashallitusta seuraava. Tällainen itse itseään ylläpitävä negatiivinen kierre ja muutoksen mahdottomuus tunnetaankin käsitteellä ”oligarkian rautainen laki”.

Kirjoittajat tarjoavat huomattavan määrän historioita eri puolilta maailmaa ja pyrkivät osoittamaan, kuinka instituutiot maailmanselityksenä on sopusoinnussa tapahtumien kanssa. Monessa tapauksessa tarinan ja selityksen välille löytyykin yhteys, jonka lukijan on helppo ostaa. Joissain tapauksissa näin ei kuitenkaan ole. Esimerkiksi tunnettu taloustieteilijä Jeffrey Sachs (2012) on kritisoinut sitä, miten kirjoittajat käsittelevät Botswanan tapahtumia. Kirjoittajat kun unohtavat lähes kokonaan Botswanan omaa luokkaansa olevien timanttilöytöjen roolin maan kehityksessä. Kirjoittajien usko instituutioihin onkin toisinaan niin voimakasta laatua, että muita vaikuttavia tekijöitä ei edes haluta huomata. Myöskään mitään empiiriseen aineistoon perustavaa tilastollista selitysmallia kirja ei edes yritä tarjota.

Vaikka kirjassa avataankin jonkin verran sitä, mistä hyvät instituutiot koostuvat, koko instituutio-käsite jää hieman

roikkumaan ilmaan. Se olisi esimerkiksi voitu pilkkoa osiin ja tarkastella, miten eri osatekijät korreloivat maiden taloudellisen menestyksen kanssa. Tämänkaltaista ja samalla varsin vakuuttavaa analyysiä on harrastanut esimerkiksi politiikan tutkija Ronald Inglehart (Inglehart ja Welzel 2005). Hänen mukaansa muun muassa ihmisten kokema luottamus ja maan taloudellinen menestys korreloivat voimakkaasti keskenään.

Lopulta Acemoglu ja Robinsonin vaurastumisellisyys jää hieman abstraktille tasolle. Myös konkreettisia politiikkasuosituksia kirja tarjoaa niukasti. Aukoista ja pienistä puutteista huolimatta kirjan perusteesi on varsin vakuuttava: instituutioilla on keskeinen merkitys kansojen vaurastumiselle. ■

KIRJALLISUUS

Inglehart, R. & Welzel, C. (2005), *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*, Cambridge: Cambridge University Press.
Sachs, J.D. (2012), *Government, Geography and Growth. The True Drivers of Economic Development*, *Foreign Affairs*, 91:5, 142–150.